

Varför är det så bråttom med den gröna omställningen?

Rapport från en heldagskonferens om den gröna omställningen på Sara kulturhus i Skellefteå 18 februari 2025.¹

Ebba Lisberg Jensen och Emil Olofsson

En solig februarimorgon träffades ett 70-tal personer i lokalen Tjärdalen på Sara kulturhus i Skellefteå. Forskningsprojektet *Blickar från periferin: När global energiomställning möter nordisk glesbygd*, Umeå universitet, i samarbete med statsvetare från Luleå tekniska universitet, hade bjudit in till en heldag om den gröna energiomställningen och dess för- och nackdelar. De enskilda talarna var huvudsakligen forskare, som lyfte en rad perspektiv kring demokrati, medierapportering, beslutsprocesser, rättvisa och samtycke. De tre passen under dagen avslutades med varsin paneldebatt bestående av politiker, tjänstepersoner, ideellt engagerade, renskötare, forskare och företrädare för lokala organisationer. Rösterna och synpunkterna var många, även från åhörarna, som även de representerade en bred blandning av intressenter och sakägare. Samtalet fördes framåt av moderatorn Sverker Olofsson.

Erland Mårald, projektledare för forskningsprojektet och professor i idéhistoria vid Umeå universitet inledde med att konstatera att det är globala agendor som styr behovet av omställningen, men att fokus under dagen skulle vara perspektiv från ”periferin”, utkanten, dvs de bygder och orter där omställningen i praktiken tar plats. Erland ställde den grundläggande frågan ”Varför är det så bråttom med den gröna

---

¹ Konferensen anordnades av forskningsprojektet *Blickar från periferin: När global energiomställning möter nordisk glesbygd* (2021-2025) som finansieras av Svenska Litteratursällskapet i Finland (SLS). För mer information om projektet och en lista över vetenskapliga publikationer från projektet, se <https://www.umu.se/forskning/projekt/blickar-fran-periferin-nar-global-energiomstallning-moter-nordisk-glesbygd/>.

omställningen?” Han öppnade också för ett samtal om för vad och för vem vi ska ställa om. Ett enkelt svar är kanske att det är bråttom för klimatets skull, men att man kan tolka den gröna omställningen som ytterligare en industriell omställning. Skillnaden mot den förra, menade Erland, är att den var mer lokalt förankrad och så småningom kom att bygga välstånd och jämlikhet lokalt. Den nya industriella omställningen, däremot, tenderar att ”hämta” naturresurserna utan att bygga samma typ av tillväxt och social utveckling i lokalsamhällena som tidigare. Effekten blir en polarisering som inte är vertikal, som i det äldre industrisamhället, utan horisontell. Orättvisor och spänningar uppstår mellan en ort och en annan, mellan ett markbruk och ett annat, ibland mellan hela regioner och nationer. Bakom omställningen ligger en liberal marknadspolitik och en global energimarknad. När konflikter flyttas ut och lokaliseras skapar det en grogrund för populism och nya motrörelser.

Är Norgemodellen framtidens lösning på energiförsörjningen?

Några teman som skulle komma att repeteras under dagen var *Lokalsamhällena - är de käppar i hjulen för grön omställning?*, *Varför så bråttom?*, samt temat *Social acceptans i relation till Norgemodellen*. Norgemodellen innebär, enligt Åsa Össbo, forskare vid Vårdduo, Umeå universitet, att kommuner i Norge som levererar till exempel energi, själva får del av vinsten. Detta gör att t.ex. vattenkraft, som nationell resurs, får en stark förankring i lokalsamhället. Med den modellen, hävdade en paneldeltagare senare, skulle till exempel Piteå kommun, där kommunens yta täcks till 20 % av vindkraftsparker, få 300 miljoner kronor årligen och skulle därmed kunna bygga upp ett mer hållbart samhälle. Det andra temat var om boende i glesbygd eller periferi skulle kunna betraktas som *käppar i hjulen* för den gröna omställningen, eftersom lokalt motstånd mot vindkraft, vattenkraftsutbyggnad, gruvor etc. ofta stöter på lokalt motstånd, vilket saktar in omställningen. Det tredje temat, social acceptans, handlade om lokal medverkan, kanske till och med solidaritet, med den gröna omställningen, om social acceptans är ett mål i sig och om den verkligen innebär att lokalbefolkningen uppskattar omställningen eller bara accepterar den.

Therese Bjärstig, statsvetare vid Umeå universitet och en av forskarna från *Blickar från periferin*, presenterade sina studier av hur energiomställningen, särskilt vindkraftsetableringen, har behandlats i svenska och finska media. Kärnan i diskussionerna är lokaliseringen. Många är positiva till vindkraft, men vill inte ha den där de bor. Ett argument kan vara att de är rädda att deras fastigheter ska sjunka i värde. Över tid, konstaterade Therese Bjärstig, blir rapporteringen mer komplex och kommer att handla om målkonflikter. Men den lokala acceptansen hör ihop med socioekonomisk förtjänst.

Den andra medieanalysen var en jämförelse mellan svenska och finska media, framför allt om rättviseaspekter. Medlen för att hantera vindkraftsutbyggnaden skiljde sig åt, framför allt diskuterade man vetorätten i svenska medier medan de finska fokuserade på transparens i processen, som skulle vara inkluderande. Therese Bjärstig avslutade med att säga att medierna är en tillgång, en plats där man kan göra sig hörd, men det finns grupper också som gett uttryck för att de känner sig censurerade.

I en presentation på temat social acceptans reflekterade Annica Sandström, statsvetare vid Luleå tekniska universitet, kring om det finns en skillnad mellan acceptans och social acceptans. Den gröna omställningen, menade hon, ställer krav på makt och skapar sociala koalitioner, alltså sammanslutningar av aktörer som enas kring hur den gröna omställningen ska rullas ut och vad den ska innehålla. I områden där man tycker väldigt olika i politiska frågor uppstår ofta en situation där man uppfattar att meningsmotståndarna har stor makt medan man själv inte har någon. Ett problem är att staten drar sig tillbaka i förhandlingarna och lägger stor förväntan på att industrin och lokala aktörer ska ta hand om legitimitetsskapande processer, samtidigt som det i slutändan är staten som styr hur utfallet blir. Agerandet från statens sida blir då ojämnt, som exemplet med Talgas grafitgruva i Vittangi visar. Kiruna kommun godkände inte detaljplanen för gruvområdet, varpå företaget lämnade in en begäran om att regeringen skulle ta beslut i frågan. Så skedde, och regeringen "körde över" kommunen och ålade dem att godkänna detaljplanen. Processer som dessa riskerar att höja konfliktnivån i lokalsamhället, och i polariserade debatter är det ofta ytterpolerna som hörs, medan den stora massan i mitten inte märks. Man måste erkänna komplexiteten, men vi kan inte alltid kompromissa: Ibland blir det en gruva eller inte. För att

skapa mer social acceptans skulle det behövas studiecirklar, sociala rörelser och samtal runt fikaborden, inskräpte Annica Sandström

Efter dessa två inspel hölls ett första panelsamtal, med Inger-Ann Omma från Vapstens sameby, Erik Lövgren, föreningen Sveriges vattenkraft- och vindkraftskommuner, Mikael Ferm från Piteå kommun och Therese Bjärstig.

Erik Lövgren framförde åsikten att förr byggde företagen både en fabrik och bostäder. Idag bygger man bara fabriken och vill att kommunen ska bygga bostäder. Moderator Sverker Olofsson frågade om kommunerna är lättköpta, alltså om de enkelt lägger sig för investeringar, och fick svaret att det måste pågå industrialisering om kommunerna ska kunna leva. Inger-Ann Omma menade att samebyarna måste få vara involverade i beslutsprocesserna på riktigt, inte ”bockas av” på samrådsmöten. Samebyarna måste få konkret inflytande från början, inte bara i efterhand i domstolarna, som i vissa domslut har försvarat urfolksrättigheter i norra Sverige. Mikael Ferm lyfte Norgemodellen och menade att tex Piteå kommun står för 7-9 procent av Sveriges elproduktion, men i princip inte får något tillbaka. Om man är tillräckligt många och skriker tillräckligt högt kan man påverka, menade han. Ett problem är att kommunerna tecknar väldigt ofördelaktiga avtal med företagen.

Inger-Ann Omma inflikade att många av norrlandskommunerna har börjat reflektera på djupet kring hur markerna förstörs och hur elen transporteras söderut utan att man får någonting tillbaka. Det skulle absolut gå att skapa en modell där man känner sig rättvist behandlad, om man fick vara en del i samhället och i beslutfattandet. Moderator Sverker Olofsson lyfte då frågan om det bara är samer som känner sig dåligt representerade i beslutfattandet, eller kanske också andra fjäll- och inlandsboende. Enligt Erik Lövgren handlar det ytterst om möjligheterna att skapa en framtid i kommunerna med jobb och tillgång till pengar. Men ingenting händer egentligen ”i staten”, utan verkliga händelser tar alltid plats i en kommun. Vi måste därför hitta incitamentsstrukturer för att säkra skatteinkomsterna i kommunerna.

Från åhörarna lyftes åsikten att den kommunala vetorätten riskerar att försvinna, men Mikael Ferm från Piteå hävdade att

det kommunala planmonopolet kommer att bestå. Detta kan fördröja vindkraftsetableringen. Alla i panelen var överens om att vi behöver bryta fossilberoendet, men det rådde delade meningar om expansion och arbetstillfällen är den enda vägen att gå. Ska Norrlandskommunerna bidra med mer naturresurser utan att få någonting tillbaka? De som vill nyansera detta lite och bromsa förloppet betraktas som nejsägare.

Lokalsamhällen i centrum: Vinster, risker och utmaningar

Eftermiddagspasset började med att Sverker Olofsson frågade Camilla Sandström, professor i statsvetenskap vid Umeå universitet och med i forskningsprojektet Blickar från periferin, om varför det är så bråttom med den gröna omställningen. Camilla svarade att det *är* bråttom p.g.a. klimatkrisen, men risken är att man i brådskan låser in sig i en ny situation som man inte kan ta sig ur, där det blir fort och fel. Man borde kunna göra omställningen utan att naturen och unga människor drabbas. Det finns tendenser till fartblindhet och att enskilda människor inte ser poängen med att ta sitt ansvar.

Charlotta Söderberg, biträdande professor i statsvetenskap vid Luleå tekniska universitet, visade i sin presentation ”Ketchupeffekten – om samordning i en omställning där tid är en bristvara”, att drivkrafterna kommer från industrin. Där det finns stål och mineraler, där hamnar exploateringen. Men vem är det som förlorar på exploateringen när det ska byggas gruvor för jordartsmetaller, infrastruktur, och energilagring? Den tekniska utvecklingen är viktig, men det uppstår även andra frågor. Policyprocesserna är långsamma, men det måste till koordination och samverkan. Det behövs en grön *omvandling*, inte bara en omställning. Ett samhällsperspektiv blir därför viktigt. När man pratar med folk och företag i norra Sverige kan man få höra ”men hur mycket renkött behöver vi”? Det är viktiga och svåra avvägningar som uppstår p.g.a. omställningen.

Ingvar Rönnbäck i publiken kommenterade att det också behövs en tanke om fred och internationellt samarbete.

Nästa presentation hölls av Louis Skoog, universitetslektor i statsvetenskap vid Umeå universitet. Titeln på föredraget var ”Välfärd nära dig? Geografisk polarisering i den svenska välfärdsstaten”. Fokus i hennes presentation låg på den kniviga

lokaliseringsutmaningen, där välfärd som skola, barnomsorg och infrastruktur måste fungera för alla. Förutsättningarna att behålla dessa i glesbygden är inte de bästa. När serviceinrättningar hotas kan lokala partier bildas och det uppstår protester mot centraliseringsbeslut. Man kan skilja på "locally unattractive landuse" (lokalt oattraktiv markanvändning) och "locally attractive landuse" (lokalt attraktiv markanvändning), och frågan är vad som placeras ut och vad som läggs ner. Centralortens dominans, avfolkning och kommunens yta inverkar på besluten. Det förekommer många sätt att slippa fatta obehagliga beslut, som fördröjning, tysta avslut, tillit till tekniska innovationer och delegering, alla sätt att undvika att ådra sig befolkningens protester. Många räknar med sämre service i glesbygd, men det är förändringen, eller nedläggningen, som smärtar mest.

Sverker Olofsson frågade om möjligheten att öppna för frågor på nätet, men undrade om det kanske utesluter dem som inte är så tekniskt vana.

Presentationen följdes av en paneldebatt med Karin Degerfeldt, hållbarhetsstrateg från Skellefteå kommun, Lars Westerlund från Hela Sverige ska leva, Jonas Lundström från Accelerationskontoret, Charlotta Söderberg och Louise Skoog.

Karin Degerfeldt betonade att Agenda 2030 är ett bra ramverk att arbeta efter. Jonas Lundström menade att det är Accelerationskontorets uppdrag att samla en industripolitik, och att lagstiftningen är tänkt att skapa klarhet, men att besluten går enormt mycket långsammare idag än för hundra år sedan. T.ex. kan olika myndigheter bedöma olika i vilket riksintresse som ska ha företräde, t.ex. förekomsten av en djurart mot riksintresset för gruvbrytning, men staten borde tala med en röst i de här processerna. I Skellefteå har kommunen varit mycket smidig och undvikit målkonflikter. Det har gått väldigt fort. Det är synd att sätta massor av tid och pengar på något som slutar med ett nej.

Sverker Olofsson frågade om departementet förstod att det var korkat att säga att Kirunaborna inte förstod sitt eget bästa när den kommunala detaljplanen blev föremål för en anmälan från gruvbolaget?

Lars Westerlund påpekade att det finns mycket "vi-och-dom-tänkande" i Sverige. Det måste finnas balans mellan

kommunerna. Många platser betraktas som ”skräpytor”, där man kan göra vad man vill. Hans organisation försöker också hindra skolorna och lanthandlarna från att försvinna.

Emelie Ottosson, Näringslivschef i Åsele kommun, påpekade att kommunen har väldigt mycket vind- och vattenkraft i relation till vad som förbrukas, men det går inte att plocka ut ström lokalt. Den infrastrukturen har inte byggts, så kommunen kan inte nyttja naturresurserna lokalt. Stora företag kan inte etablera sig på grund av detta – hur ska vi då få återbäring till lokalsamhället, undrade hon.

Karin Degerfeldt lyfte att Northvolt har sitt eget uppdrag, men att Skellefteå kommun arbetar för att bygga en bättre plats för en hållbar vardag med livskvalitet. Det är såklart roligare när Northvolt anställer än när de avskedar, de är en av kommunens största arbetsgivare. Men vad är det långsiktiga syftet, det kan man undra. Farten är inte problemet, men vi kan inte överlåta allt till våra politiker, hävdade hon. Vad gäller klimatpolitiken borde det gå fortare.

Lars Westerlund hävdade att Northvoltetableringen gått oerhört snabbt. Charlotta Söderberg inflikade då att det är farligt att etableringen går så snabbt. Vissa saker ska inte gå snabbt, ibland finns det riktiga målkonflikter som man måste ta hänsyn till. Det hon ser i sin forskning är att globala drivkrafter och kommuners intresse av att växa möts av käppar i hjulet när någon sätter sig emot, det blir bara ett hinder. Det är så man ser på det.

Nils Harnesk i publiken inflikade, att förut fanns ett samhällskontrakt där man byggde ut samhället. Men har vi ett samhällskontrakt idag?

Jonas Lundström från Accelerationskontoret sa att vissa industrier växte fram historiskt som brukssamhällen, men att det i många kommuner i stället är kombinationer av många små aktörer. Det är inte bra att enskilda bolag bestämmer hur ett samhälle ska se ut. I processerna måste vi välja vad som ska ta tid och vad som gärna inte ska göra det.

Röster och visioner i omställningens brådska: Demokrati, deltaganden och aktivism

Efter paneldebatten frågade Sverker Olofsson Janina Priebe, docent och lektor i idéhistoria vid Umeå universitet, om begreppet rättvisa. ”Rättvisa kan inte bara skapas här och nu”, sa hon. Rättvisa har en historisk dimension som påverkar hur man reagerar. Trumps utspel om Grönland har gjort att alla pratar om och måste ta ställning till hans frågor. Vad gäller energiomställningen väcker det frågor om spänningar och vilka som är marginaliserade där.

Philip Barring, som varit forskningsassistent vid Stockholms universitet och nu är demokratiutvecklare i Skellefteå kommun, presenterade medborgarråd som ett möjligt komplement till beslutsfattande i svensk förvaltning. Hans tjänst på Skellefteå kommun är just fokuserat på att genomföra den här typen av medborgarråd på en lokal nivå. Medborgarråd innebär att en slumpvis utvald grupp av medborgare samlas för att diskutera en samhällsfråga. Metoden ska inte ersätta demokratiska beslut, men ge komplementära insikter. Först formuleras ett uppdrag som gruppen ska hantera eller lösa. Sedan rekryteras deltagarna och kunskap om frågan förmedlas. Samtalen faciliteras, och gruppen ska komma fram med ett förslag. Det får inte vara en sluten fråga eller bygga på särskilda förkunskaper, och frågeställningen ska vara neutral och icke-ledande. För ett lyckat medborgarråd krävs politisk inkludering, och det måste finnas en vilja att ta emot rekommendationerna, så att de inte t.ex. är olagliga, vilket kan hända. Det finns exempel på medborgarråd som har lyckats väl.

Rebecka Berg, doktorand i statsvetenskap vid Luleå tekniska universitet, talade på temat “Digitala plattformar för samverkan i den gröna omställningen”. Eftersom det finns ett ökat behov av dialoger och samhällelig acceptans behöver vissa frågor lyftas fram. Frågan är om digitala forum kan utformas för att främja inkluderande och konstruktiva dialoger mellan marknadsaktörer och samhället? Det projekt som presenterades handlade om Talgas grafitgruva i Vittangi. Utmaningen var att få till en konstruktiv och inkluderande dialog. En viss typ av konfliktnivå kring frågan är att föredra så att folk engagerar sig. För hög konfliktnivå skapar beröringsskräck. Anonymitet kan underminera det civila samtalet, men lockar också folk som inte vågar uttala sig om en fråga. Sverker Olofsson frågade om det

finns risk att mindre digitalt vana kan stängas ute från dialogerna.

I den sista presentationen för dagen berättade Tim Horstkotte, forskare på Ekologi, miljö och geovetenskap vid Umeå universitet, om sin forskning kring kartor och renskötsel. Kartografi är vetenskapen som försöker återge rumsliga förhållanden, och redan det är en teknisk utmaning, för varje karta måste tolkas: Vad ska den egentligen visa, vilket budskap har den? I de kartor Tim Horstkotte har producerat i sitt forskningsprojekt är det renskötselns och renarnas egna landskap som ska lyftas fram. Kartan visar på kunskap och även makt över ett område. Renarna har sin egen vilja och skapar sina världar. Det samiska begreppet *Guohtun* speglar föränderliga betesförhållanden, hur landskapet ser ut, och med tanke på vindkraft och vattenkraft också exploateringar som påverkar både människor landskap och renar. Snötäcke, risk för sjukdom, lavbete eller rovdjur är saker som också borde kunna synas på kartan. Även klimatförändringar påverkar renskötselns förutsättningar.

I relation till den gröna omställningen får rensköterna ofta kommentaren att ”vi tar ju bara det här området”, som att man inte förstår att hela landskapet hänger ihop, och att förändringar på ett ställe kan förändra förutsättningarna på många andra ställen. Om renarna tvingas stanna på sämre marker kan det få stora konsekvenser.

Till sist fördes ett panelsamtal med Nils Harnesk från Piteå-tidningen, Lars Igeland, folkrörelseaktiv i Stad- och landnätverket i Naturskyddsföreningen, Sofie P. From från Inlandsaktivisterna, och Ebba Lisberg Jensen, humanekolog på Göteborgs universitet.

Moderatorn Sverker Olofsson ställde frågan om vad från den gångna dagen som är särskilt viktigt att behålla i minnet.

Ebba Lisberg Jensen lyfte att idén om hållbar utveckling från början var en kritik mot det ohållbara industrisamhället, där miljörörelsen ville se ett alternativ. I Lidmans Jernbaneepos uppfylls huvudpersonen Didrik av idén om järnvägen, som ska förvandla hans lantliga avkrok, och det sker också så småningom. På liknande sätt har den gröna omställningen blivit en utopi, utan att någon riktigt förstår konsekvenserna. Tanken var inte att globalisera och industrialisera mer, utan att bygga

samhällen på nya sätt.

Sofie P. From från Inlandsaktivisterna lyfte inlandsintegreringen. Initiativet med inlandsaktivisterna kom från en frustration, men med en glimt i ögat. Stat och region drar tillbaka sin service, men samtidigt har vi det ju bäst! Vi ska vara lite lagom nöjda med vad vi har, men bara en sådan sak som att landsbygdsutvecklare på region Västerbotten sitter i Umeå är ju konstigt. Skulle en utvecklare av ett Utopia sitta i Dorotea? Inlandsaktivisterna vill lyfta hur bra det är i inlandet, vi vill ju bli fler. Och vi måste bygga stolthet. Vi är inga käppar i hjulet för utvecklingen.

Nils Harnesk menade att utöver rennäringen så försvinner mycket kultur och service. Medborgarråd och digitala plattformar är ett sätt att parera ett demokratiskt underskott, för att folkvalda politiker har minskat, ordet politiker har nästan blivit ett skällsord. Det behövs fler yngre personer i politiken. Det behövs närhet till politiken.

Lars Igeland berättade att han jobbat med klimatfrågan sedan COP1 i Berlin. Vi har kunskap om klimatet, men det behövs folkligt engagemang. I Bryssel jobbade de stora företagen hårt mot Parisavtalet. När Greta Thunberg dök upp föddes ett stort folkligt tryck och då började EU sätta igång sitt klimatarbete. Vi i inlandet måste snacka ihop oss och prata om vilken omställning vi vill ha, och det är en klimatomställning på ett schysst sätt. Vi har haft starka folkrörelser tidigare. Om Naturvårdsverket skulle försvinna, då skulle vi få lämna omställningen åt kapitalet, och då har vi ingen landsbygdsutveckling och klimatomställning.

Anna-Sara Rannerud från Malå sameby tog ordet: Jag som jobbar med rennäringen kan bli glad av pratet om den gröna omställningen, men symbiosen måste finnas. Min fråga är: När slutar den gröna omställningen vara grön? Det håller på att bli grått igen.

En annan person i publiken från den ekonomiska föreningen Utvilde, påpekade att vår natursyn kanske också behöver förändras. Människorna kan inte sätta sig över naturen. För henne är en levande värld viktig, både för djur och människor.

Lena Högström i publiken menade att hon presenterar den svaga olönsamma rösten. Finns det ett bord för de olönsamma

rösterna? Hon ser en möjlighet i de digitala plattformarna. Jag tänker inte engagera mig politiskt, jag är konstnär!

Ebba Lisberg Jensen i panelen påpekade att våra förfäder kunde se var all energi kom ifrån, men de fossila bränslena gjorde detta osynligt. All energiproduktion tar plats någonstans. Nu när den ska placeras här blir produktionen synlig igen.

Nils Harnesk menade att demokratiseringen inte hade skett utan arbetarrörelsens aktivism. En rörelse måste ha en parlamentarisk förankring. Den gröna omställningen är bara en industrisatsning men med nya ord. Om man ska industrialisera, vad ska man då erbjuda kommunerna? Det behövs ett nytt skattesystem, ett nytt samhällskontrakt.

Sverker Olofsson frågade om människorna blivit bortglömda i den gröna omställningen? Nils Harnesk svarade att ja, men nuförtiden anställer tex universiteten fler än stålverken. Philip Barring menade att medborgarråd kan råda bot på ett demokratiskt underskott, och politiken är i grund och botten ett samtal om politik. Medborgarråd är ett sätt att få in nya värderingar i politiken.

Lars Igeland hävdade att det inte bara behövs bra politiker, vi är också utsatta för ett angrepp mot vetenskapen. Vi måste bygga broar mellan vetenskapen och folkrörelserna. Det här eventet (i Skellefteå) är ett bra initiativ i den riktningen. Vi behöver samlas igen. Samerna är så utsatta, det får inte bli ett nytt kring med rasism mot samerna. Vi kan ha både rennäring och vindkraft.

Sofie P. From berättade om en artikel i Norran där ”inlandet” representerades av en gata i snöstorm med en tant med rullator. Det säger något när sådana bilder används.

Avslutning

Som avslutning tackade Camilla Sandström alla som hade kommit och bidragit med sina perspektiv. Hon betonade vikten av att ta med sig något positivt från dagen, engagera sig och kanske till och med initiera medborgarråd.

Även om alla perspektiv inte kunde rymmas under dagen, var det många som uppskattade diskussionerna. En åhörare beskrev dagen som ”fantastisk”, medan en annan konstaterade att frågorna är komplexa men rymmer många olika aspekter och

lösningar. En tredje deltagare lyfte fram att den gröna omställningen har sina rötter i nyliberala diskurser, men att den också kan få andra, mer problematiska ideologiska uttryck.

Slutligen betonades vikten av att föra dessa samtal vidare – med varandra och med våra barn – för att öka engagemanget i samhället. Erland Mårald avrundade med att tacka alla deltagare och riktade ett särskilt tack till Åsa Össbo för hennes arbete med att organisera dagen och till Sverker Olofsson för hans insats som moderator.